

Reetta Pilhjerta

21.1.2021

8/21/L/A

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi

Lausuntopyyntö VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausuntona luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi
Metsäteollisuus ry toteaa seuraavaa:

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Osaamistason ylläpito ja siihen investointi on yksi tärkeimmistä Suomen kilpailukykytekijöistä. Myös kestävä kehityksen edistämisessä Suomen vahvuus on korkeatasoinen koulutus ja siihen perustuvan osaamisen soveltaminen. Ilmasto- ja digitavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan vahvaa ymmärrystä metsäteollisuuden ja muiden tavoitteiden kannalta ratkaisevien toimialojen tarvitsemasta osaamisesta.

Koulutuspolitiikan ja koulutuksen rahoituksen tulee olla johdonmukaista. Mahdolliset rahoitusmallin uudistukset tulee tehdä tutkimusperusteisesti ja elinkeinoelämän muuttuvat tarpeet huomioon ottaen. Selonteossa toistetaan koulutuksen riittävää ja paremmin kohdennettua resursointia. Konkreettisemmat resurssitavoitteet puuttuvat. Ne tekisivät selonteosta uskottavamman ja auttaisi tarttumaan koulutuksen ongelmakohtiin. Selonteossa painotetaan yhteistyön ja verkostojen merkitystä, mutta konkreettiset toimen yhteistyön systematisoimiseksi jäävät laihoiksi.

Selonteossa annetaan suurin painoarvo koulutuksen yhdenvertaisuudelle ja saavutettavuudelle sekä eriarvoisuuden vähentämiselle. Näiden tärkeiden teemojen toistuessa oppimisen ja opettamisen laadun parantaminen sekä pohdinta siitä, kenen tarpeisiin koulutetaan, jää selonteossa verrattain vähälle huomiolle. Luvussa 4 esiin tuotuja toimintaympäristön muutoksia (globalisaatio, digitalisaatio, ilmastonmuutos) tulisi tuoda näkyvämmiksi selonteon tavoitteissa ja toimenpiteissä.

Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Selonteon visio on kunnianhimoinen, joten myös siihen johtavien toimenpiteiden tulisi olla riittävän vaikuttavia asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Visiossa korostuu yksilökeskeinen oppiminen ja osaaminen. Siitä puuttuvat elinkeinoelämän tarpeet. Visiossa mainitaan, että koulutuksen tulee vastata yhteiskunnan muutoksiin, mutta lisäksi tulisi todeta, että etenkin ammatillisen ja korkeakoulutuksen kehittämistyössä kuullaan muuttuvaa elinkeinoelämää.

Visiossa tulisi puhua avoimemmin tutkimuksen sijaan TKI:sta, mikä toisi selonteon lähemmäs työelämää ja kannustaisi työnantajia toteuttamaan visiota. TKI tulisi nostaa otsikkoon pelkän tutkimuksen sijaan luvuissa 2 ja 3.

Reetta Pilhjerta

21.1.2021

8/21/L/A

Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Selonteossa on löydetty oikeita tavoitteita varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tason ylläpitämiseksi ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Kuitenkin tulisi kasvattaa tiedekasvatuksen ja LUMA-osaamisen tärkeyttä ja listata toimenpiteitä osaamistason nostoon. Muun muassa digitalisaatio vauhdittaa LUMA-osaamisen ja kriittisen ajattelun integroitumista yhä useampaan ammattiin, joten näille taidoille tulee luoda hyvä pohja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Selonteossa tuodaan esille heikentyneet tulokset PISA-tutkimuksissa ja LUMA-aineissa, muttei esitetä toimenpiteitä osaamistason nostamiseksi. Tytöt pärjäävät poikia paremmin LUMA-aineissa, mutta esimerkiksi monille tekniikan aloille, joissa LUMA-taidot korostuvat, tyttöjä hakeutuu huomattavasti vähemmän kuin poikia. Koulutuksen tulee paitsi tukea tasaisempia oppimistuloksia, myös toimia suunnannäyttäjänä sille, ettei eri oppiaineita tai alavaihtoehtoja kohtaan luoda vääriä asenteita.

Toinen aste

Oppivelvollisuuden laajentaminen lisää merkittävästi opettajien, erityisopettajien sekä opinto-ohjaajien työtaakkaa. Opetuksen ja ohjauksen laadun varmistamiseksi tulee uudistuksen alussa seurata tarkasti, miten lisäresursseja on tärkeintä suunnata.

Metsäteollisuus pitää kiitettävänä, että selontekoon on nostettu erillinen toimenpidelistaus toisen asteen koulutuksen työelämäyhteistyölle. Hyviä keinoja ovat esimerkiksi yhteiset oppimisalustat ja fyysiset oppimisympäristöt sekä erilaiset kumppanuudet ja projektit.

Metsäteollisuudessa muutokset työn vaativuudessa ovat johtaneet siihen, että perustutkinnon sijaan yhä useampi työntekijä suorittaa ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. Tällaisia näkymiä ei selonteossa huomioida. Lisäksi teollisuudelle arvokkaita osajia ovat sellaiset ammatillisen koulutuksen saaneet, jotka viettävät muutamia vuosia työelämässä ja sen jälkeen ovat suorittaneet korkeakoulututkinnon. Nyt selonteossa keskitytään nuorten sijoittumiseen ammatillisessa koulutuksessa, kun todellisuudessa suuri osa ammatillisista opiskelijoista on aikuisopiskelijoita. Selonteossa tulisi painottaa toisen asteen koulutuksen joustavuutta.

Ammatillisen koulutuksen reformin toteutumisen seuranta ja arviointi on erittäin tärkeää, ja siinä tulee kuunnella työnantajien ääntä. Toisen asteen koulutuksessa tulee aiempaa paremmin pystyä varmistamaan ja valvomaan, että rahoitus kohdentuu siihen koulutukseen, johon se on tarkoitettu. Rahoitusta tulee pystyä korjaamaan joustavammin ja sen suunnittelussa tulee ottaa huomioon suuria investointeja vaativien koulutusalojen, kuten tekniikan ja luonnonvara-alojen erityispiirteet.

Reetta Pilhjerta

21.1.2021

8/21/L/A

Korkeakoulut

Suomen tulee tähdätä maailman parhaaseen korkeakoulutukseen, johon kuuluvat selkeillä rooleilla toimivat ammattikorkeakoulut ja yliopistot. Korkeakoulupolitiikan tulee mahdollistaa sellainen osaamis pohja, jolla luodaan yhdessä elinkeinoelämän kanssa innovaatioita ja uusia vientituotteita. Toimenpiteissä on kannatettavasti todettu, että tavoitellessa korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuuden kasvua, tulee huomioida, että tarvittavat uudet aloituspaikat luodaan jatkossakin koulutustarvealoille, kuten hyvin työllistävälle teollisuuden aloille.

Korkeakouluopinnoista ja opintojen erilaisista suorittamismahdollisuuksista pitää olla tarjolla riittävästi tietoa. Opiskelijoiden lisäksi työnantajille tulee olla selvää, mitä palveluita ammattikorkeakoulut ja yliopistot voivat niille tarjota. Lisäksi väylät ammatillisesta koulutuksesta korkeakoulutukseen tulee olla kunnossa niin nuorten kuin jo työelämässä olleiden osalta.

Digitaalisilla oppimisalustaratkaisulla voidaan täydentää opiskelijoiden mahdollisuuksia hankkia osia tutkintoonsa oman korkeakoulun ulkopuolelta. Parhaillaan tällaiset ratkaisut auttavat korkeakouluja erikoistumaan ja kehittämään vaikuttavaa yhteistyötä päällekkäistä työtä vähentämällä. Uudet, kekseliäät opintoyhdistelmät voisivat luoda pohjaa uudenalaiselle tutkimusyhteistyölle ja sitä kautta innovaatiotoiminnalle.

Luvussa tulisi vahvemmin nostaa esille kansainvälistyminen korkeakouluissa viitaten muihin käynnissä oleviin kansainvälistymistä edistäviin selvityksiin. Digitalisaatio luo hyviä uusia mahdollisuuksia kansainvälistymiseen, vaikka se ei täysin voi kohdata aitoja fyysisiä kohtaamisia kansainvälisissä ympäristöissä. Eri maissa suoritettujen opintojen tai tutkinnon osat voisivat jatkossa olla luonteva osa jokaisen opintopolkua. Kotikansainvälistymistä taas voidaan lisätä vain, jos luodaan mahdollisuuksia ulkomaalaisille opiskelijoille opiskella, vaikuttaa ja työllistyä Suomessa. Kansainvälisten osaajien saatavuus on työelämälle tärkeää.

Tiede ja tutkittu tieto

Laadukas korkeakoulutus ja vilkas TKI-toiminta ovat suomalaisten hyvinvoinnin, suomalaisten yritysten kilpailukykyyn ja siten Suomen menestyksen ehdottomia edellytyksiä. Selonteossa esitetyt tavoitteet ja viittaukset TKI-tiekarttaan ovat kannatettavia. Luvussa ei kuitenkaan käsitellä yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja yritysten erilaisia rooleja ja niiden välisen yhteistyön mahdollisuuksia tavoitteiden toteuttamisessa.

Yksityisen sektorin kannustaminen kasvattamaan TKI-toimintaa on tärkeää. Tavoitteen saavuttamiseksi metsäteollisuus pitää erittäin tärkeänä, että TKI-tiekartassa esitetty julkisen ja yksityisen sektorin yhteinen TKI-kumppanuusmalli (PPP-malli) toimeenpantaisiin suunnitelman mukaisesti yritysveltoisena ja ylitse hallituskausien ennakoitavana kokonaisuutena. Kokonaisuudessa TKI-rahoitusta koordinoitaisiin poikkihallinnonalaisesti niin, että erilaiset Business Finlandin ja Suomen Akatemian hallinnoimat rahoitusmuodot voitaisiin joustavasti yhdistää selkeästi suurempien ja

Reetta Pilhjerta

21.1.2021

8/21/L/A

kunnianhimoisempien maailmanluokan hankkeiden mahdollistamiseksi Suomessa. Toimiva ja riittävästi resursoitu PPP-malli on metsäteollisuuden näkemyksen mukaan yksi keskeisimmistä ja kannustavimmista toimenpiteistä tavoiteltaessa TKI-panosten 4%:n osuutta BKT:stä. Selonteossa ei tärkeää PPP-mallia mainita.

Edelliseen kokonaisuuteen liittyen metsäteollisuus pitää myös tärkeänä, että yliopistoille yliopistolaissa asetettua kolmatta tehtävää (yhteiskunnallinen vaikuttaminen) vahvistettaisiin edelleen lakia avaavan hallituksen esityksen HE 7/2009 mukaiseen suuntaan: "[...] tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan laatua sekä innovaatiojärjestelmän kokonaistoimivuutta parannetaan tavalla, joka tukee korkeatasoisen osaamisen muuntumista kannattavaksi liiketoiminnaksi, uusiksi yritysiksi ja työpaikoiksi. [...] Voimavarojen parempi hyödyntäminen edellyttää uudenlaisia kumppanuuksia yliopistojen ja elinkeinoelämän sekä muiden innovaatiojärjestelmän toimijoiden välillä. Hyvät taloudelliset toimintaedellytykset ja kansainväliset kumppanuudet omaavat yliopistot houkuttelevat yrityksiä yhteistyöhön ja vaikuttavat niiden sijoittumispäätöksiin erityisesti korkeaa osaamista edellyttävissä tutkimus- ja kehitystoiminnoissa." Tässä yhteydessä on tärkeää luoda tutkijoille kannustimet edistää akateemista uraansa painottamalla opetuksen ja akateemisen tutkimuksen lisäksi myös yritysyhteistyötä. Jälkimmäistä ei vielä tällä hetkellä seurata akateemista urakehitystä edistävänä mittarina.

Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Osaamisen kehittämistä on tarkasteltava yhteistyössä työnantajien kanssa. Useissa Osaamiskilpailukyky on Suomelle tärkeä valtti kansainvälisillä markkinoilla. Meidän on pystyttävä yhdessä huolehtimaan siitä, että suomalainen osaaminen on maailman huippuluokkaa myös jatkossa.

Selonteossa ja jatkuvan oppimisen uudistuksen parlamentaarisisessa valmistelussa on syytä huomioida, että työelämässä hyödynnetään jo nyt monenlaisia jatkuvan oppimisen keinoja. Ne ovat jo nyt yrityksille merkittäviä investointeja henkilöstön osaamisen kehittämiseksi. Tällaisia keinoja ovat muun muassa oppisopimus, yksilö- ja tiimitason räätälöidyt osaamisen kehittämisohjelmat sekä työkierto. Osaamisen kehittäminen on osa metsäteollisuusyritysten jokapäiväistä toimintaa.

Jatkuvassa oppimisessa tarvitaan siirtymä tarjontalähtöisyydestä tarvelähtöisyyteen. Yritysten kannalta on oleellista pystyä hankkimaan osaamista joustavasti ja yhdessä oppijan kanssa määriteltyyn tarpeeseen perustuen. Selonteossa tulisi kannustaa koulutuksen järjestäjiä tarjoamaan yksittäisiä moduuleja joustavalla tavalla, hyödyntäen jo olemassa olevaa kurssitarjontaa. Tällä hetkellä tarjonta on hajautunutta ja sitä on vaikea löytää.

metsäteollisuuden yrityksissä on käytössä 70-20-10-malli, joka kuvaa sitä, että suurin osa oppimisesta tapahtuu työn ohessa sekä projektiluontoisissa ja sen kaltaisissa töissä yhdessä työyhteisön kanssa. Vain kymmenen prosenttia oppimisesta tapahtuu formaaleissa koulutustilanteissa.

Reetta Pilhjerta

21.1.2021

8/21/L/A

3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Opettajien digiosaamisen kasvattamiselle tulisi asettaa vahvemmat tavoitteet ja toimenpiteet. Samoin ohjaustaitoihin tulisi selonteossa kiinnittää enemmän huomiota. Oppilaanohjaajat ovat edelleen keskeisessä roolissa nuorten uravalinnoissa, mutta myös aineopettajien ohjaustaidoilla on vaikutusta, minkä pitäisi näkyä selonteossa. Selonteossa ehdotetaan toimenpiteeksi digi- ja ohjaustaitoihin lisävoimavarojen suuntaaminen. Tämä ei ole riittävän tarkka kirjaus. Konkreettiset tavoitetasot puuttuvat.

Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Kansainvälinen koulutusympäristö toteutuu esimerkiksi kielitaidon tukemisella ja muilla kuin suomen tai ruotsin kielellä tarjottavilla tutkinnoilla tai niiden osilla. Koulutuksen aikana toteutuvan kansainvälistymisen lisäksi selonteossa olisi tarkasteltava Suomen vetovoimaa työllistäjänä koulutuksen jälkeen.

Talent Boost -ohjelman kaltaisia aloitteita on seurattava tarkoin ja ottaa laajasti käyttöön niissä havaittuja hyviä ulkomaalaisten osaajien työllistymistä edistäviä tapoja Suomessa hankitun koulutuksen jälkeen. On hienoa, että viime aikoina työlupaprosessien sujuvoittamiseen on alettu kiinnittää huomiota. Ikäluokkien pienentyessä on erityisen tärkeää varmistaa, että osaavaa työvoimaa on saatavilla sitä tarvitseville aloille, kuten vientiteollisuuteen.

Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät

Korkeakoulutettujen osuutta halutaan kasvattaa samalla, kun ikäluokat pienenevät. Tämä asettaa haasteita koulutuksen alueelliselle jakautumiselle sekä aloituspaikkojen mitoittamiselle. Metsäteollisuus pitää tärkeänä, että sille tärkeitä tekniikan ja luonnonvara-alojen koulutusohjelmia on tarjolla niin, että ne ovat saavutettavissa eri puolilta Suomea. Suomessa liikutaan verrattain vähän työn perässä etenkin kaupungeista maaseudulle, ja esimerkiksi metsäteollisuuden töistä suuri osa sijaitsee seutukunnissa.

Luvussa mainitaan, että digitalisaation ja uusien teknologioiden vaikutusta yhteiskuntaan on vaikea arvioida. Juuri siksi tarvitaan koulutuksen ja työelämän tiivistä yhteistyötä. Näin muuttuviin osaajatarpeisiin kyetään reagoimaan ketterästi. Tämä koskettaa paitsi tutkintokoulutusta, myös jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien tarjoamista työikäisille.

Työelämän muutoksia koskevassa kappaleessa ei käsitellä yleisten työelämätaitojen tärkeyden korostumista. Työelämä tarvitsee yhä enemmän moneen kykeneviä, oppimishaluisia työntekijöitä, joilla on hyvät yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot.

Metsäteollisuus pitää ansiokkaana, että selontekoon on nostettu huoli osaavan työvoiman saatavuudesta. Metsäteollisuudessa haastavimpia ovat rekrytoinnit kunnossapidon ja huollon, valmistuksen ja käytön, edellä mainittujen suunnittelun sekä tutkimuksen ja tuotekehityksen tehtäviin. Metsäteollisuuden tarjoamat työtehtävät ovat ratkaisevassa asemassa siirtyessä kohti puhtaampia teknologioita, ilmastoviisaita

Reetta Pilhjerta

21.1.2021

8/21/L/A

kulusratkaisuja sekä hallituksen ilmastotavoitteita toteuttaessa. Vaikka Osaamisen ennakointifoorumien tuottama selvitystyö on erittäin tärkeää, ajantasaisin tieto osaajatarpeista saadaan suoraan työnantajilta.

Metsäteollisuus ry

Timo Jaatinen
toimitusjohtaja